

Tom Malmquist: Ilma joka meitä ympäröi

[PM/31 ADMIN](#)

LIISAMARI SEPPÄLÄ (30.5.2020)

Ruotsalaisen Tom Malmquistin autofiktiivinen romaani *Ilma joka meitä ympäröi* (*All den luft som omger oss* 2018) käsittelee kuolemaa aivan samoin kuin hänen esikoisromaaninsa *Joka hetki olemme yhä elossa* (*I varje ögonblick är vi fortfarande vid liv* 2015). Malmquistilta on julkaistu myös kaksi runokokoelmaa, joita ei kuitenkaan ole suomennettu.

Ilma joka meitä ympäröi kertoo Tomin teini-iän aikana tapahtuneesta nuoren miehen yhä selvittämättömästä murhasta. Kirjailijan oma perhe ja lähisukulaiset toimivat kuin Mikael K:n synkeän elämäntarinan itsestään selvänä näyttämönä. Tomin tyttären kasvamisen ja kehittymisen kuvaaminen tuo tervetulleeseen vastapainon kuolemalle. Kuolemaa lähestytään romaanissa tutkien, harkiten ja monelta eri suunnalta.

Uppsalassa katsoin muutaman kurssikaverini kanssa Kieślowskin *Lyhyen elokuvan tappamisesta* pienessä opiskelukämpässä Rackarbergetillä. Siinä hakataan kivellä taksikuski kuoliaaksi, ja kun kohtauksen on nähnyt, se ei häivy mielestä koskaan.

Yhden kurssikaverin mukaan kivi symboloi alkukantaisuutta, ihmiskunnan ensimmäistä murha-asetta. Ilmeisesti Kiésłowski oli sanonut näin itse jossain haastattelussa. En ole löytänyt haastattelua, mutta sitaatti jäi vaivaamaan minua. (s. 211)

Postinlajittelijana toiminut Mikael K. murhataan metsässä Tomin lapsuudenkodin lähellä. Tomin avovaimo Karin kuolee sairaalassa leukemiaan vain muutamia päiviä tyttären ennenaikaisen syntymän jälkeen. Tomin isä menehtyy vuosien sairastamisen jälkeen syöpään. Äitinsä menettänyt elämää pursuva Livia on romaanin ainoa onnellinen henkilö.

Livian nukkekodissa on neljä huonetta, joissa on kukalliset tapetit sekä parveke. Kannan sen hänen uuteen huoneeseensa ja lasken matalalle penkille. Nukkekoti on aina täynnä Livian leluja. Kenenkään ei pidä joutua olemaan yksin. Kaikilla on vähintään kaksi ystävää, kaksi äitiä, kaksi isää, kaksi sisarusta ja yhtä monta isovanhempaa. Sama koskee kotieläimiä, kissoja, koiria, lintuja ja mielikuvitusolentoja. Jokaisella on ystäviä ja vanhempia, jotka välittävät ja lohduttavat. Anteliaita isovanhempia ja seikkailunhaluisia sisaruksia, jotka saattavat punoa juonia ja uskaltavat kiroilla kenelle tahansa milloin tahansa. Livia huolehtii heistä kaikista. (s. 335-336)

Tom ja Karin tapaavat Tukholman Yliopiston luovan kirjoittamisen kurssilla. Toisilleen täysin vieraiden Mikael K:n ja Tomin elämäntarinat risteävät samoilla seuduilla Huddingessa. Ruotsalainen yhteiskunta on vahvasti läsnä teoksessa.

Ajan ylivertainen käsitteleminen on ilmeisesti luontaista Malmquistille. Mikael K. kuolee vuonna 1991.

Minäkertoja taluttaa lukijaa mukanaan ajassa hienovaraisesti ja parhaimmillaan huomaamattomasti, liikutaan sitten Tomin lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa tai yksinäisessä isyydessä.

Astun sisälle muistoihini.

Olen kehittynyt siinä taitavaksi. Olen muistoissavaeltaja ja rauhaton sielu. Kuulen Karinin äänen. Hän kysyy, mitä tapahtuu jos löydän sen tahmean pallon, johon kaiken maailman asiat ovat takertuneet. Sinä iltana liki kahdeksan vuotta sitten vastaan hänelle, että saatan ehkä löytää pojan joka uskoo elämään.

Tuntuu tuskallisen ironiselta ajatella, että siinä missä Karinin yhä eläessä unohdin helposti mitä hän oli sanonut ja mitä olin itse vastannut, kykenen nyt kun kuolemasta on kulunut vuosia muistamaan kaiken yksityiskohtaisen tarkasti. Voin lukea sanat aivan kuin ne olisi kaiverrettu obeliskeihin, mutta en voi korjata enkä muuttaa mitään (s. 346)

Luolamurhan tutkiminen ja analysoiminen vertautuu Tomin omiin menetyksiin. Aivan kuin täysin vieraan miehen elämän ja kuoleman kuvittelemisen jollain tavalla päättäisi oman avovaimon kuoleman käsittelemisen. Voi olla myös niin, että avovaimon kuolema saa lopultakin Mikael K:n kuolemaa kuvaavan romaanin valmistumaan.

Kaikki kirjaan liittyvä tutkimusmateriaali on levällään asunnossani, eikä mikään viittaa siihen että aikoisin vielä joskus palata siihen. Pino kuulustelupöytäkirjoja on lattiahyllyn alla pölykerroksen peittämänä, ja paperit ovat menneet kupruille luultavasti kirjorönsyliljan ruukusta valuneesta vedestä.

Vihko johon olen kirjannut haastattelujani on toiminut Livian piirustuslehtiönä. Poliisin esitutkinta-aineisto on muovikassiin pakatussa kansiossa vaatekaapin päällä.

Vasta tarttuessani jälleen papereihin muistan deadlineeni. Karinille ja vanhemmilleni annetun lupauksen siitä, että saan kirjan valmiiksi ennen Livian syntymää. Lupauksen, jota en pitänyt.

Olen ylittänyt aikarajan neljällä vuodella ja hylännyt käsikirjoituksen. Kokonaiskuvassa on kyse pikkujutusta, mutta koen tarvetta kirjaprojektin loppuun viemiseen yhtä lailla kuin haluan saada asiat selviksi itseni kanssa. (s 190)

Itse olen huomattavasti enemmän kiinnostunut Tomista, hänen perheestään ja suvustaan kuin Mikael K:n yksinäisestä elämästä ja väkivaltaisesta kuolemasta. Uskon kuitenkin, että tuntemattoman ja kaukaisen henkilön kuoleman tutkiminen on ollut välttämätöntä. Romaani on kuin etäisyyden ottamista oman lähipiirin dramaattisiin tapahtumiin, se on askel kauemmas kuumasta ja yhä hiljalleen kuplivasta keskipisteestä.

Malmquistin esikoisromaani oli Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkintoehdokas ja sai kriitikoiden kehuja lisäksi myös lukijoiden suosion. Aika näyttää, millaisen aseman *Ilma joka meitä ympäröi* saa kunnianhimoisen ja lahjakkaan kirjailijan koko tuotannossa.

Tom Mamquist: *Ilma joka meitä ympäröi (All den luft som omger oss)*. Suom. Outi Menna. S&S 2020. 347 sivua

Liisamari Seppälä on Helsingissä asuva kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta